
Pobresa infantil a la ciutat de Barcelona

L'impacte socioeconòmic de la covid-19

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

DES 2020

**Treball realitzat per l'equip de l'Institut d'Estudis Regionals i
Metropolitans de Barcelona (IERMB).**

Autors/res: Lara Navarro-Varas, Sergio Porcel i Irene Cruz.

Tècnic de suport estadístic: Alicia Sánchez.

Cerdanyola del Vallès, desembre de 2020.

Índex

Introducció	3
1. L'escenari pre-covid	4
1.1 La pobresa monetària i la desigualtat dels infants	4
1.2 L'habitatge i la privació material	9
2. L'impacte socioeconòmic estimat de la covid-19 sobre els infants de la ciutat	13
3. La protecció social de la infància	18
3.1 La protecció econòmica dels infants mitjançant les mesures extraordinàries de protecció dels llocs de treball.	18
3.2 L'impacte de l'Ingrés Mínim Vital sobre les famílies amb infants	19
3.3 La protecció de la infància des de l'àmbit local	20
3.3.1 El Fons 0-16.....	20
3.3.2 Les beques menjador	22
Conclusions	25
Bibliografia	26

Introducció

Malgrat el desconcert i desconeixement a nivell mundial davant la pandèmia ocasionada per la covid-19 en iniciar-se l'any 2020, l'evidència empírica produïda des d'aleshores coincideix en el diagnòstic relatiu als infants: no constitueixen una categoria de risc des d'un punt de vista sanitari, però sí que els afecta significativament en termes socioeconòmics. I és que no es pot combatre la pandèmia sense abordar la pobresa. Malauradament, la pobresa infantil és un problema de naturalesa estructural a Espanya. Si no és corregeixen els dèficits històrics en matèria de protecció social, la crisi crearà nous infants pobres i aguditzarà la ja important bretxa de desigualtat entre ells.

L'estadística oficial de la que es disposa actualment per quantificar la pobresa, la desigualtat i les condicions de vida de la població té un decalatge temporal de dos anys¹. Això significa que, en el millor dels casos, no es disposarà d'informació sobre la renda de les llars relativa a l'exercici corrent fins a mitjans de l'any 2022. No obstant, és urgent disposar de dades que permetin copsar els efectes econòmics i socials de la pandèmia, a partir de les quals sustentar la presa de decisions per a fer-hi front. En aquest sentit, el present informe inclou els resultats d'un important esforç metodològic per tal d'estimar aquest impacte sobre el conjunt de la població de Barcelona i, en particular, sobre els infants i adolescents de la ciutat. A l'annex es poden consultar les principals característiques d'aquest mètode de simulació de rendes que s'ha dissenyat.

El document s'estructura en tres grans apartats. El primer d'ells aplega l'escenari previ a la irrupció de la covid-19 en termes de pobresa monetària, privació material i desigualtat entre els infants a Barcelona. Es posa especial èmfasi en les condicions de vida que, davant el tancament dels centres escolars i els serveis d'intervenció socioeducativa per frenar la propagació del virus durant el període de març a setembre, adquireixen més rellevància pel benestar material i emocional dels nens/es en risc de pobresa. Això és, la vulnerabilitat residencial, les limitacions d'accés a la tecnologia i els dèficits d'alimentació. El segon apartat, estima l'impacte de la covid-19 sobre els més joves de la ciutat en termes de reducció d'ingressos, augment de la pobresa i aprofundiment de les desigualtats en base a dos escenaris². En tercer lloc, s'aborden els mecanismes de protecció social de la infància posats en marxa pel govern central, així com els existents específicament a nivell local per mitigar els efectes de la pandèmia, anticipant possibles dèficits de cobertura. Finalitza el document apuntant les principals conclusions.

¹ En el cas de la Unió Europea, Espanya i Catalunya es tracta de les *Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC). Per Barcelona, es tracta de les *Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida* (EMCV) <https://iermb.uab.cat/ca/enquestes/cohesio-social-i-urbana/>

² A cada escenari es calcula el risc de perdre l'ocupació de manera diferenciada. En l'*escenari I* només es consideren les persones aturades que estan buscant feina activament. A l'*escenari II* també s'afegeixen les persones aturades "desanimades" i les inactives que desitgen treballar però que el context de pandèmia ho impedeix. Més informació a l'annex metodològic.

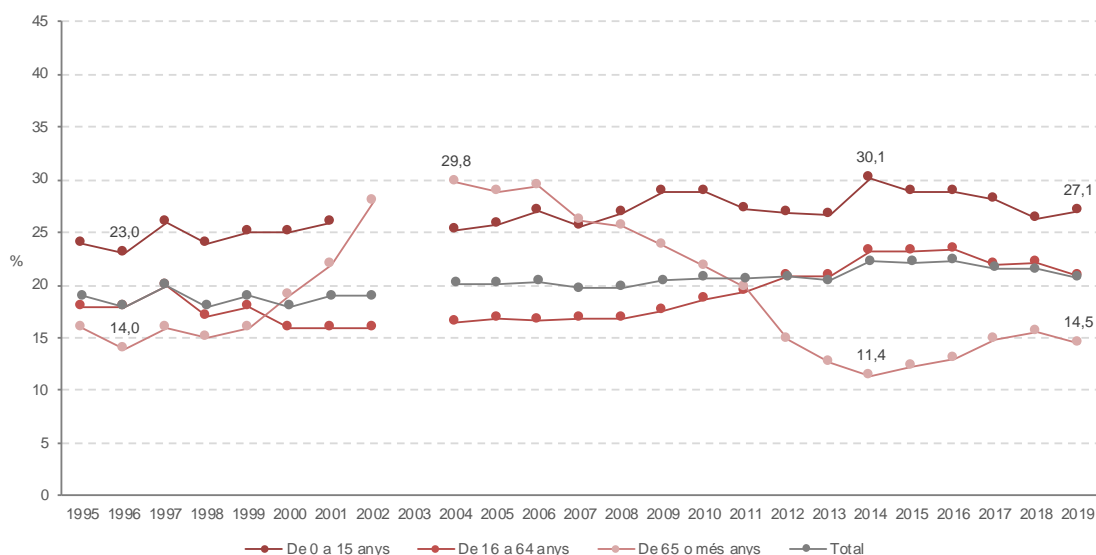
1. L'escenari pre-covid

En aquest primer apartat s'esbossa com era la situació prèvia a la pandèmia de la covid-19 dels infants i adolescents de la ciutat en termes d'incidència i intensitat de la pobresa, desigualtat i privació material. La descripció d'aquest escenari és clau per conèixer el punt de partida i per afrontar els reptes socials que estan emergint com a conseqüència de l'impacte de la pandèmia.

1.1 La pobresa monetària i la desigualtat dels infants

L'elevada incidència de la pobresa infantil constitueix un problema endèmic a l'estat espanyol. Des que es tenen registres, la població menor de 16 anys és la que ha mantingut un nivell de risc de pobresa més elevat, llevat d'alguns anys del cicle econòmic expansiu anterior a la crisi econòmica del 2018 en què va ser superada per la població de 65 i més anys. Tot i així, malgrat els alts nivells de creixement econòmic registrats durant bona part dels anys noranta i de la primera dècada dels 2000, un de cada quatre infants es van mantenir en risc de pobresa. Després, la Gran Recessió va aprofundir en la vulnerabilitat de les famílies amb fills/es (gràfic 1).

Gràfic 1. Taxes de risc a la pobresa moderada segons grups d'edat. Població total. Espanya, 1995-2019

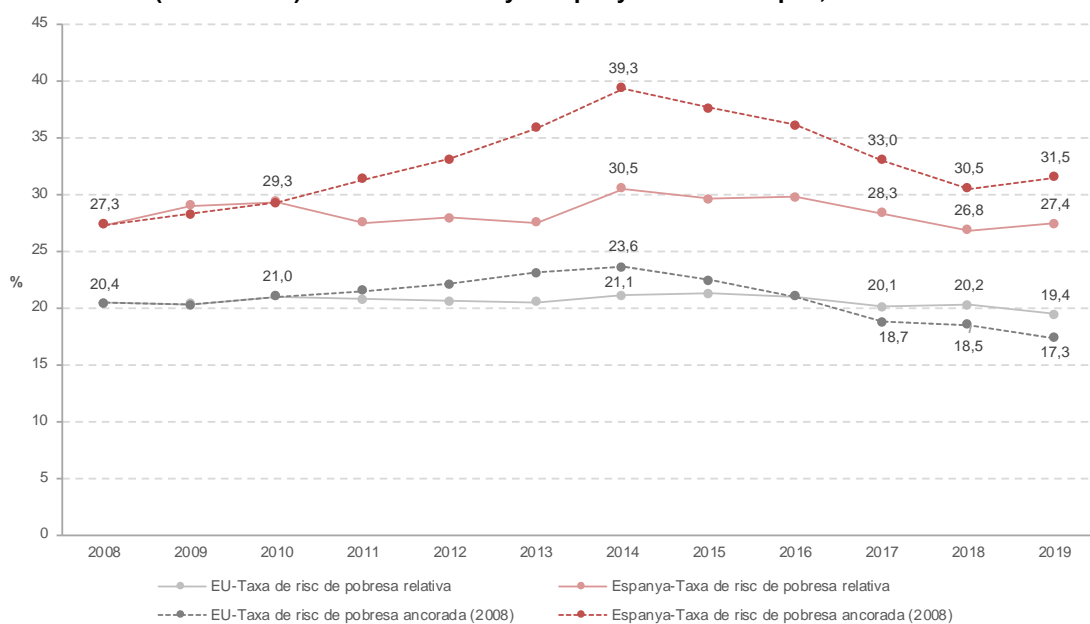

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Eurostat, ECHP i EU-SILC, 1995-2019.

L'any 2014, pràcticament el 40% dels infants se situaven per sota el llindar de pobresa ancorat³. De la mateixa manera, la millora dels indicadors macroeconòmics que anunciaren la fi del període recessiu no s'ha traduït tampoc en un decreixement significatiu de la pobresa dels infants. A diferència de la majoria dels països europeus, els nens/es pobres a Espanya encara estan per sobre dels que es comptabilitzaven a l'inici de la crisi del 2008 (gràfic 2).

³ En la mesura que durant la crisi es produeix un empobriment de bona part de la població, el llindar de pobresa disminueix i l'enfocament de la pobresa relativa no es capaç de reflectir la dimensió del fenomen. Amb l'ús del llindar de pobresa ancorat, només ajustat a l'evolució dels preus, s'obté un indicador vàlid de l'evolució de la pobresa en el temps i més adequat per analitzar la seva relació amb el cicle econòmic (Carabaña i Salido, 2014).

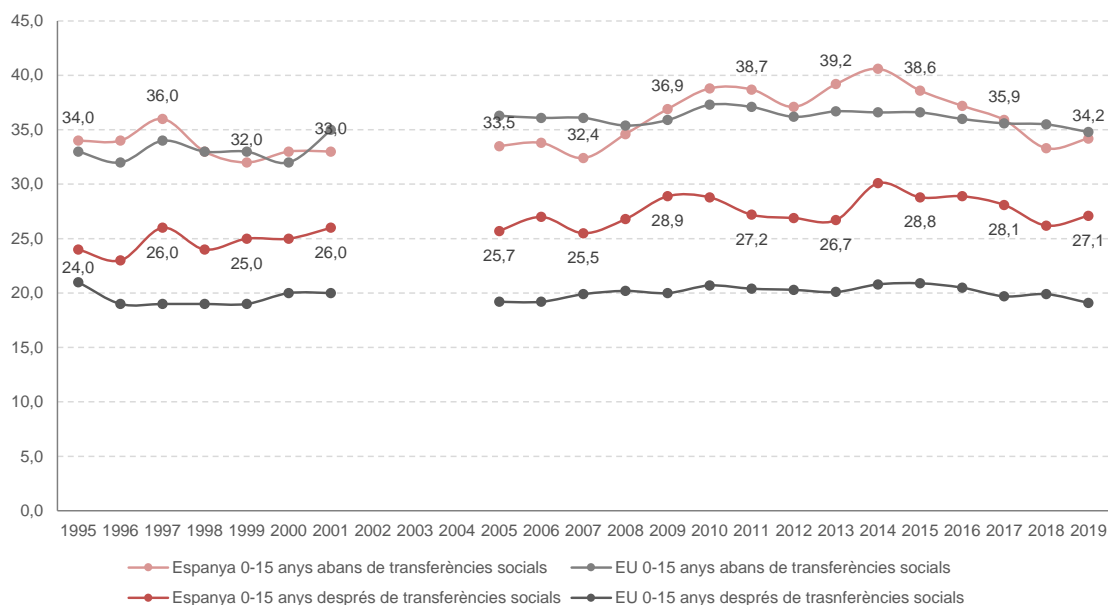
Gràfic 2. Taxes de risc de pobresa relativa (60% mediana) i taxa de risc de pobresa ancorada (llindar 2008). Població 0-17 anys. Espanya i Unió Europea, 2008-2019

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Eurostat, EU-SILC, 2008-2019.

La gran divergència respecte als veïns de l'eurozona, roman en el disseny i la intensitat protectora de les polítiques de transferències monetàries adreçades a les famílies. La limitada capacitat de les prestacions socials en la reducció de la pobresa infantil a Espanya està àmpliament contrastada (Flaquer et al., 2006; Marí-Klose i Marí-Klose, 2012; Síndic de Greuges de Catalunya, 2012; Fernández et al., 2015; Ayllón, 2017; Ayala, Cantó, Martínez, Navarro i Romaguera, 2020). La despesa en polítiques familiars ha estat i continua sent molt baixa respecte al que dediquen altres països europeus, constituint Espanya un dels pocs països que no preveuen cap prestació universal per compensar la despesa extra que significa tenir fills/es. Les famílies amb infants només poden accedir actualment a prestacions familiars de caràcter molt selectiu, a complements per fills/es a càrrec que contemplin algunes prestacions —com les rendes mínimes o garantides d'origen autonòmic o els subsidis assistencials d'atur— i, a les deduccions o desgravacions fiscals —importants en quanties, però de les que escassament es beneficia la població de rendes més baixes (Fernández et al., 2015). Tanmateix, la lògica contributiva que caracteritza el disseny del sistema de protecció social —especialment en el cas de dues de les prestacions socials més importants en termes d'intensitat protectora com són les de desocupació i les de jubilació—, així com la feblesa de la vessant assistencial, provoca el trasllat de gran part de les desigualtats que es generen en l'àmbit laboral a l'àmbit de la protecció social. En aquest sentit, cal apuntar que la pobresa dels nens/es generada pel mercat de treball a Espanya no és gaire superior a la que es comptabilitza a la mitjana europea (gràfic 3). La diferència fonamental rau en la capacitat de les prestacions socials per reduir-la (Fernández et al., 2015).

Gràfic 3. Taxes de risc a la pobresa moderada (60% mediana) abans i després de transferències socials. Població 0-15 anys. Espanya i Unió Europea, 1995-2019

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Eurostat, ECHP i EU-SILC, 1995-2019.

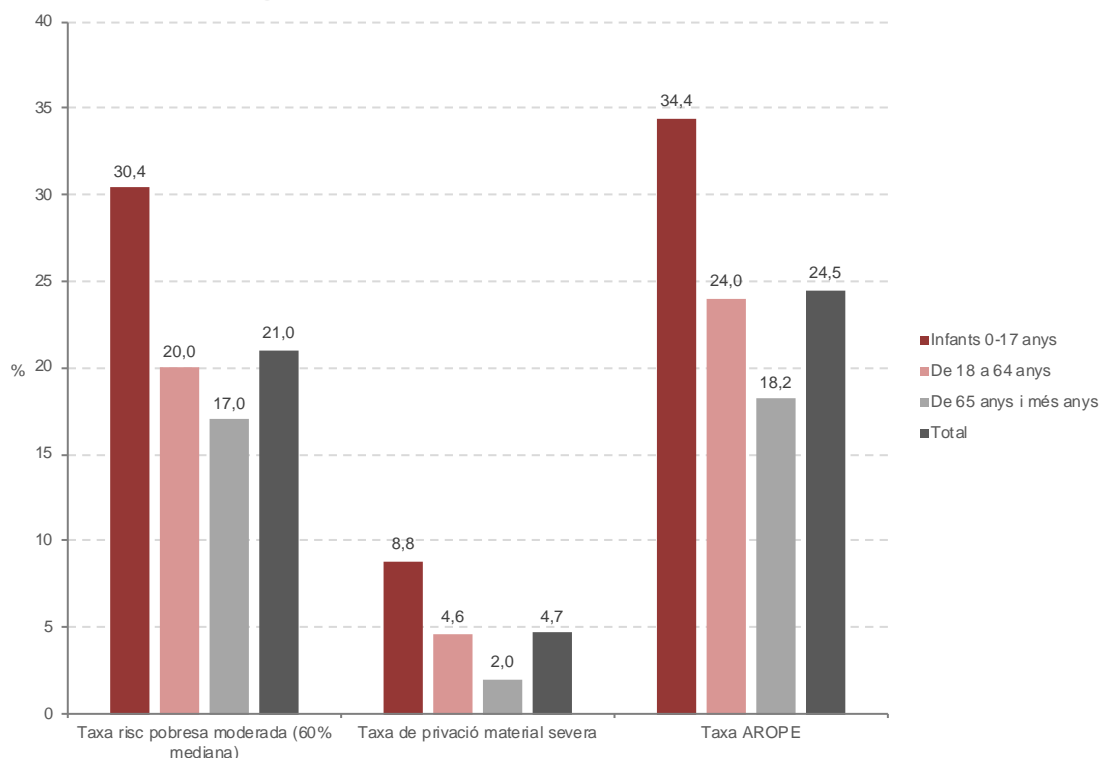
La situació pre-covid al context espanyol:

- L'elevada incidència de la pobresa infantil a Espanya és un problema estructural. Es va menystenir durant el cicle de creixement econòmic de bona part dels anys noranta i es va agreujar durant la Gran Recessió.
- La crisi econòmica (2008-2013) va tenir un fort impacte sobre la vulnerabilitat econòmica dels infants que encara no s'ha revertit.
- La capacitat de les prestacions socials per reduir la pobresa infantil a Espanya és molt limitada en comparació al conjunt de la Unió Europea.

A la ciutat de Barcelona, el panorama no és gaire diferent. Els infants també constitueixen el grup poblacional més vulnerable econòmicament. L'any 2018-2019, tres de cada deu infants viu per sota del llindar de pobresa (78.200 aproximadament), el 9% pateix privació material severa de béns i/o serveis bàsics i un terç es troba en risc de pobresa o exclusió social⁴ (gràfic 4). La tendència durant els anys previs a la pandèmia dibuixa una pauta de manteniment en les formes més moderades de la pobresa infantil i d'augment en les formes més severes respecte els anys de la Gran Recessió (gràfic 5).

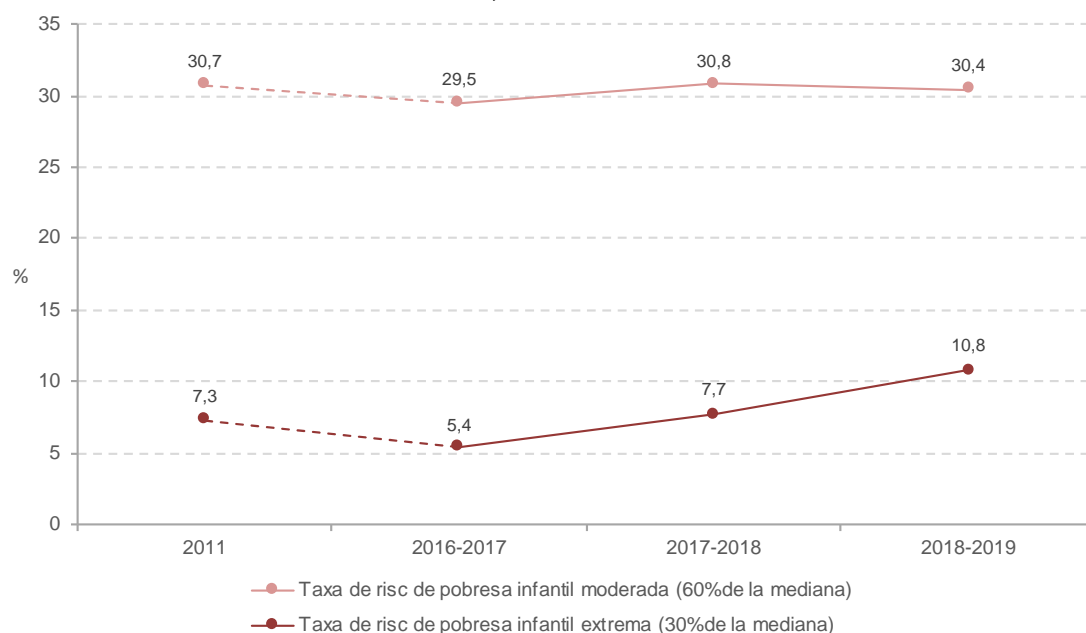
⁴ El risc de pobresa o exclusió social, abreujat com AROPE, correspon a la suma de persones que es troben en risc de pobresa, o en situació de privació material severa o que viuen en una llar amb intensitat laboral molt baixa. És l'indicador principal per monitoritzar l'objectiu de pobresa a l'Estratègia EU 2020.

Gràfic 4. Taxa de risc de pobresa moderada, taxa de privació material severa i AROPE segons grups d'edat. Total població. Barcelona, 2018-2019

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2018-2019

Gràfic 5. Taxa de risc de pobresa infantil segons diferents intensitats Població 0-17 anys, lliandar Barcelona. Barcelona, 2011 i 2016-2017 — 2018-2019

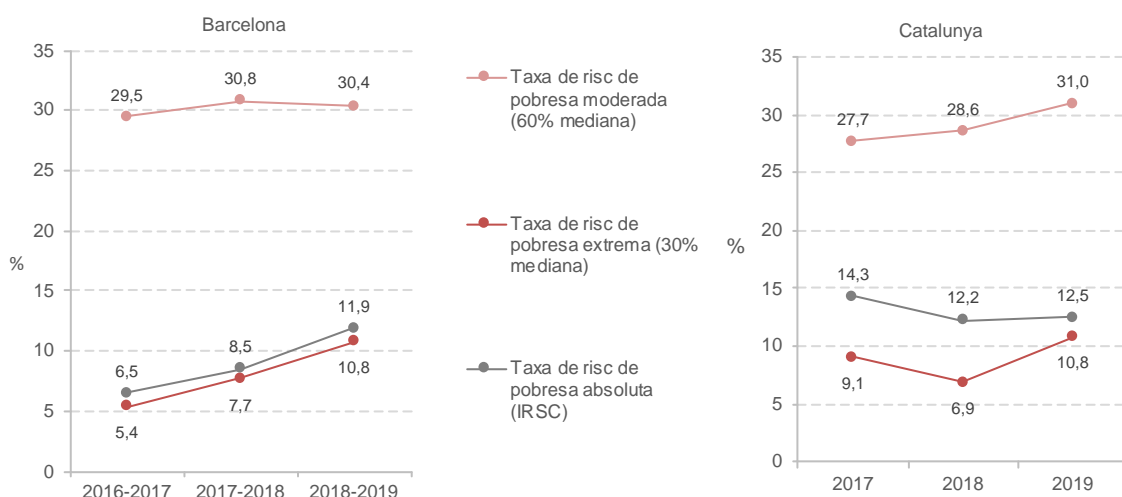

Font: IERMB i Idescat, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011. IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019.

La situació del infants de Barcelona ha anat convergint en els darrers anys amb la del conjunt d'infants catalans, particularment pel que fa a les formes de pobresa més severes (gràfic 6). Si bé, durant els primers anys del període post-crisi la pobresa infantil al municipi de Barcelona presentava una menor intensitat que la que es registrava en el conjunt de Catalunya, l'any 2018-2019 aquesta diferència es va esvaïr pràcticament. La taxa de risc de pobresa extrema de la

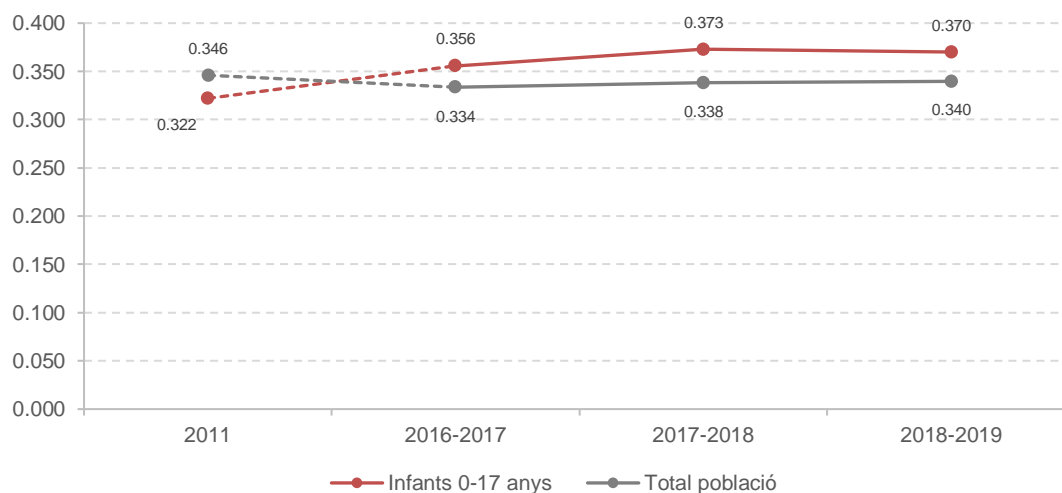
població amb menys de 18 anys se situava aquest any en l'11,9% a Barcelona i a Catalunya en un 12,5%. Aquesta tendència s'observa també al mesurar la pobresa de manera absoluta (no relativa), a través del llindar que estableix l'IRSC.

Gràfic 6. Taxa de risc de pobresa relativa infantil segons intensitat (llindars propis de cada territori) i taxa de risc de pobresa absoluta infantil (IRSC). Població 0-17 anys. Barcelona i Catalunya, 2016-2017 — 2018-2019

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019 i elaboració pròpia amb dades de l'ECV, Idescat.

Gràfic 7. Coeficient de Gini. Barcelona, 2011 i 2016-2017 — 2018-2019

Font: IERMB i Idescat, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011. IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019.

Per altra banda, una altra qüestió important és que la desigualtat d'ingressos entre els infants era també més elevada que la del conjunt dels residents a la ciutat abans de la pandèmia (gràfic 7). Lluny de disminuir durant el període de reactivació econòmica, es constata una creixent desigualtat entre els recursos i l'entorn familiar dels infants, consolidant-se una bretxa persistent d'oportunitats presents i futures. El biaix de l'ocupació materna a favor de les mares que han cursat estudis superiors; la concentració del divorci i la maternitat/paternitat en solitari a les llars dels estrats socials més baixos i el deteriorament de la posició laboral dels pares (homes) no

qualificats, són alguns dels factors que assenyala la literatura especialitzada com a fonts de polarització social entre els infants (Esping-Andersen, 2016; OECD, 2019).

La pobresa i la desigualtat pre-covid dels infants a Barcelona:

- Els infants constitueixen el grup poblacional més vulnerable econòmicament de la ciutat.
- El risc de pobresa infantil a Barcelona segueix una pauta de manteniment en les formes moderades i d'augment en les formes més severes.
- La comparació Barcelona-Catalunya: tendències anivelladores.
- Creixent desigualtat entre els recursos i l'entorn familiar dels infants: bretxa persistent d'oportunitats

1.2 L'habitatge i la privació material

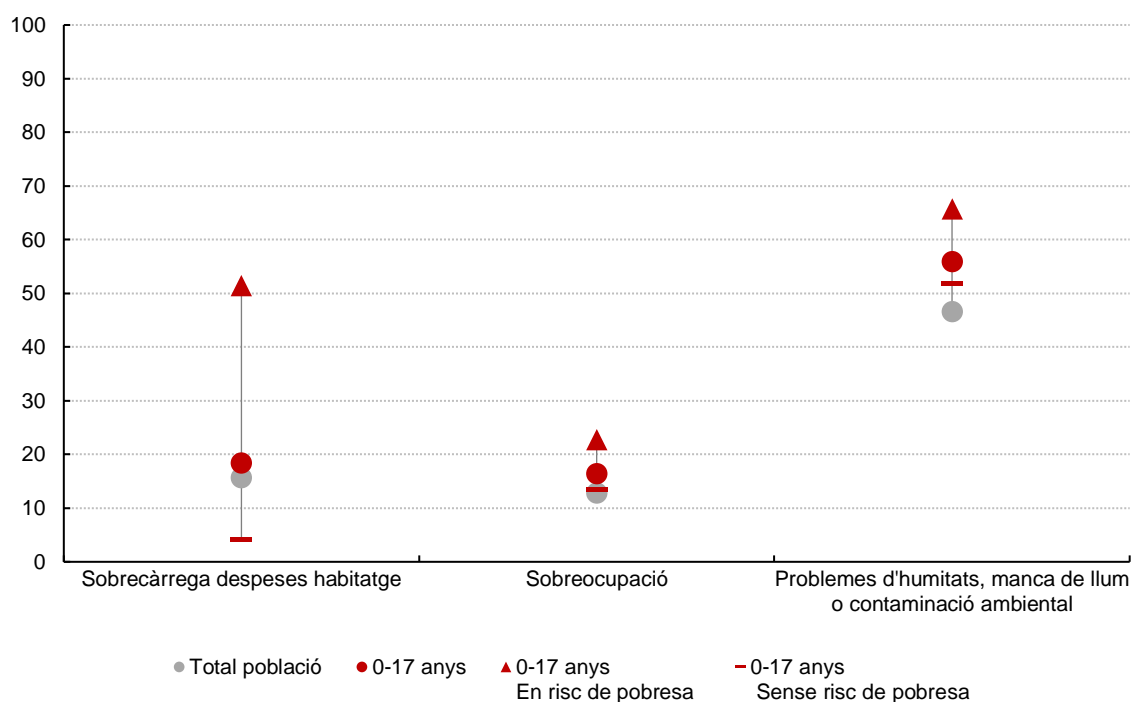
La despesa en habitatge condiona de manera significativa la capacitat econòmica de la població i, alhora, constitueix un element amplificador de la desigualtat socioeconòmica (Navarro-Varas, Porcel, Cruz i Pruna, 2018; Porcel, Antón-Alonso, Sánchez i Cruz, 2019). És entre les llars amb infants i adolescents on més ha crescut el règim de lloguer de l'habitatge a la ciutat en els darrers anys, representant el règim de tinença d'una de cada dues d'aquestes llars (Porcel, Antón-Alonso, Sánchez i Cruz, 2019). Això les situa, juntament amb la població jove emancipada, com els segments de població que més acusen les despeses de l'habitatge. La taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge —que mesura el percentatge de població que destina més del 40% dels seus ingressos als costos associats a l'habitatge⁵— ascendeix al 18,4% per a la població més jove de la ciutat. Aquest percentatge ascendeix fins al 51,5% en el cas dels infants en risc de pobresa, mentre que per la resta d'infants es redueix fins al 4,1%.

La sobreexposició dels infants a l'estrès econòmic i la inseguretat residencial també es manifesta en les condicions d'habitabilitat. Són els infants els que més pateixen la sobreocupació, això és, un desajust entre el nombre d'habitacions considerades adients a l'habitatge i el nombre i tipus de persones que els habita⁶. Tal i com subratlla la literatura existent, el risc de sobreocupació pels infants de baixos ingressos es duplica respecte als infants amb ingressos superiors (OCDE, 2020). En el cas de la ciutat de Barcelona, pràcticament el 23% dels infants en risc de pobresa resideixen en habitatges amb manca d'espai, mentre que per la resta d'aquest percentatge descendeix fins el 13,6%. Però, fins i tot pels infants més benestants la problemàtica és més acusada que per la resta de la població. Pel que fa als problemes d'habitabilitat derivats d'humitats, manca de llum o contaminació ambiental, les dades per la ciutat mostren una realitat preocupant pel conjunt de la població, però que s'agreuja entre els infants més vulnerables. L'any 2018-2019, dos de cada tres infants en risc de pobresa vivien en aquestes condicions i la meitat dels infants sense risc de pobresa.

⁵ La taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge quantifica la població resident en llars on es dedica més del 40% dels ingressos disponibles totals de la llar a les despeses de l'habitatge. Es comptabilitzen com despeses de l'habitatge el lloguer o els interessos de la hipoteca (en cas de ser propietat amb pagaments pendents) i altres despeses associades (aigua, electricitat, gas, comunitat, assegurances o taxes municipals).

⁶ Per calcular el nombre d'habitacions considerat mínim per viure-hi s'estableixen els següents criteris: una habitació per llar, una per cada parella, una per cada persona de més de 18 anys de la llar (que no forma parella), una per cada dues persones del mateix sexe amb edats compreses entre els 12 i els 17 anys, una per cada persona d'entre 12 i 17 anys que no estigui comptabilitzada en les categories anteriors, i una per cada dos infants de menys de 12 anys.

Gràfic 8. Taxes de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge, de sobreocupació i de condicions d'habitabilitat i entorn residencial. Total de població. Barcelona, 2018-2019

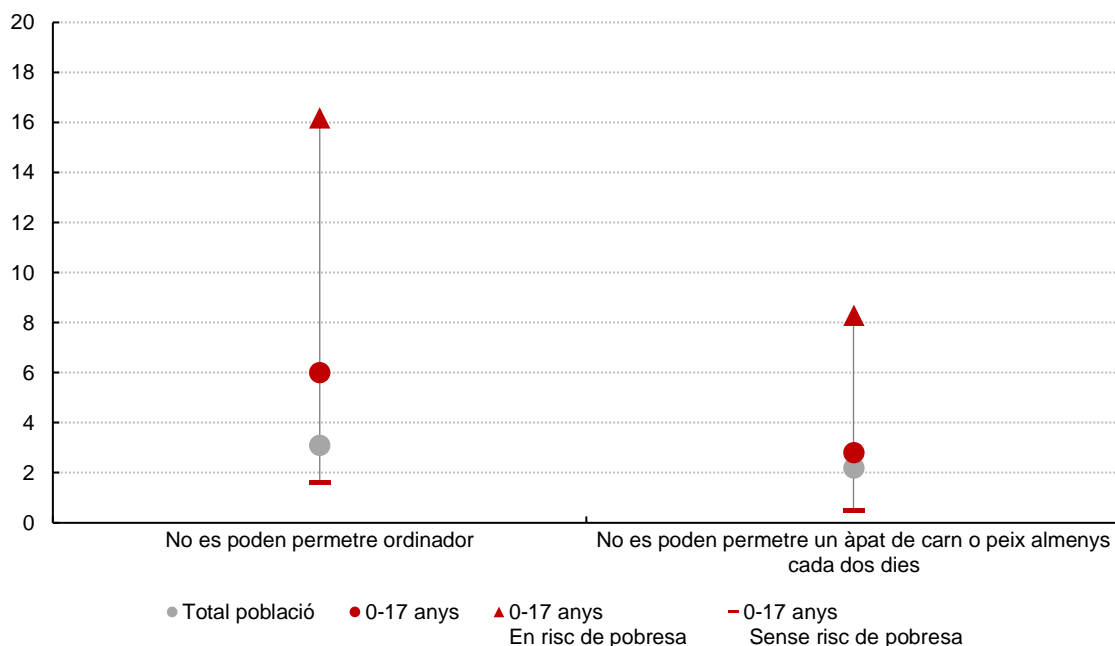

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2018-2019.

En la mateixa línia de carència material, hi ha dos aspectes que, en un context de tancament dels centres escolars i de les activitats socioeducatives com va ser el que es va produir durant els primers mesos de la pandèmia, adquireixen si s'escau més rellevància pels infants en risc de pobresa: l'accés a la tecnologia i l'alimentació.

Sobre la primera qüestió, investigacions prèvies apunten que els factors no escolars constitueixen les principals variables explicatives de les desigualtats en els resultats educatius (Van Lancker i Parolin, 2020). En aquest sentit, s'estima que les vacances estivals contribueixen a una pèrdua de les competències acadèmiques equivalent a un mes pels infants de menor nivell socioeconòmic, mentre que aquest efecte no s'observa pels infants d'estrats superiors (Morgan et al., 2019). Malgrat que el tancament de les escoles no implicà la fi de l'activitat educativa, les condicions de partida per a que l'aprenentatge pugui tenir continuïtat de forma digital difereix substancialment entre els infants. Així, l'accés a un ordinador i a internet és una qüestió bàsica, tot i que no del tot suficients per superar la bretxa digital. A Barcelona, prèviament a l'esclat de la pandèmia, el 16,2% dels infants i adolescents en risc de pobresa no es poden permetre tenir ordinador a la llar, disminuint substancialment la privació pels que no pateixen pobresa monetària (1,6%). Respecte a l'accés a internet, cal destacar que, tant les dades que es disposa per Barcelona com els resultats d'altres recerques, assenyalen una menor accessibilitat a la xarxa de les llars amb infants amb dificultats econòmiques (taula 1), així com diferències significatives en la forma d'accedir-hi, les quals limiten l'aprenentatge (Alto comisionado contra la pobreza infantil, 2020). L'accés a internet de les llars més vulnerables sovint es circumscriu als telèfons mòbils, molt menys adequats per l'estudi i limitats en quant a descarrega de dades.

Gràfic 9. Percentatge d'infants que no es poden permetre ordinador i percentatge d'infants amb dificultats nutritives. Total de població. Barcelona, 2018-2019

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2018-2019

Taula 1. Població de 16 i més anys que viu en llars amb infants que no disposa de connexió a internet (fixa o mòbil) segons risc de pobresa. Barcelona, 2018-2019.

	Total	En risc de pobresa	Sense risc de pobresa
Sense connexió a internet	3,2	8,9	1,4

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2018-2019

Respecte al tema nutritiu, és prou conegut que més enllà de l'aprenentatge, els centres escolars proporcionen una part important de la ingesta de calories diàries dels infants que viuen en la pobresa. Per aquests infants, dinar a l'escola s'associa amb millores en el rendiment acadèmic, mentre que la inseguretat alimentària —incloses les dietes poc saludables o irregulars— es relacionen amb un baix nivell educatiu i riscos substancials per a la salut física i el benestar psicològic (OECD, 2020). A la ciutat pre-covid, el 2,8% dels infants i adolescents (aproximadament, 7.200) no es podia permetre la ingesta de les proteïnes considerades necessàries pel seu desenvolupament. No obstant, la incidència entre els que hi viuen amb recursos insuficients és pràcticament del triple (gràfic 9). El tancament dels centres educatius i d'espais del lleure, com part d'una política de distanciament físic per frenar la transmissió de la pandèmia i alleugerir la càrrega dels sistemes de salut, pot haver agreujat les desigualtats existents. D'una banda, perpetuant el que es coneix com 'fam de vacances' (Morgan et al., 2019). Això és, un descens de la ingesta, però també un augment de l'alimentació menys nutritiva durant els períodes vacacionals. D'altra banda, l'alimentació deficient es relaciona amb el confinament a la llar i la reducció de l'activitat física, confluint amb el risc d'augment de sobrepès i obesitat dels infants més vulnerables (Alto comisionado contra la pobreza infantil, 2019).

Les pautes d'estrès econòmic i privació material entre els infants prèvies a la pandèmia:

- Els infants de la ciutat estan sobreexposats a l'estrès econòmic i a pitjors condicions d'habitabilitat.
- Les situacions de partida entre els infants de la ciutat són molt diferents, de manera que la pandèmia —els seus efectes però també el seu control— no s'afronten en igualtat de condicions.
- Els infants en risc de pobresa pateixen majors nivells de vulnerabilitat residencial, desconexió tecnològica i inseguretat alimentària: el tancament de les escoles i els períodes de confinament domiciliari tenen un gran impacte en aquests infants.

2. L'impacte socioeconòmic estimat de la covid-19 sobre els infants de la ciutat

Des de l'Àrea de Cohesió Social i Urbana de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona s'ha dissenyat un mètode de simulació de rendes que permet copsar de manera aproximada els efectes econòmics i socials de la pandèmia a l'àrea metropolitana de Barcelona i a la ciutat en particular. Aquesta estimació de rendes es construeix a partir de premisses diverses. En primer lloc, està pensada per oferir una estimació de la renda anual de les llars comparable amb la sèrie de dades disponible fins ara a partir de les EMCV, de manera que fa possible la construcció d'indicadors estàndards sobre desigualtat social i pobresa. En segon lloc, busca també oferir una mesura de l'efecte protector de les principals mesures de manteniment de rendes que s'han implementat en el context de la pandèmia. Els resultats es presenten tenint present dos escenaris: un més optimista (escenari I) i un altre més pessimista (escenari II). S'ha d'entendre com un exercici d'estimació orientat a cobrir tan sols aquest període de manca d'informació que s'espera que sigui de dos anys. S'ha de tenir present també que el mètode aplicat no és estàtic, sinó que està obert a actualitzacions i revisions, tot a mesura que l'escenari evolucioni i es publiquin noves dades o es valorin millores que ajudin a afinar les estimacions.

Les estimacions realitzades mostren una reducció dels ingressos equivalents de la població infantil d'aproximadament del 10% en relació a l'any 2018-2019. S'estima que aquest col·lectiu va acabar l'any 2020 amb una renda anual mitjana d'entre 18.219 € i 18.275 € (ingressos equivalents). Aquest descens de renda és superior al que es registra pel conjunt de la població de Barcelona (entre el 7,7% i el 8,6%).

Taula 2. Mitjana dels ingressos equivalents de la població segons grups d'edat. Euros anuals. Barcelona, 2016-2017 — 2020

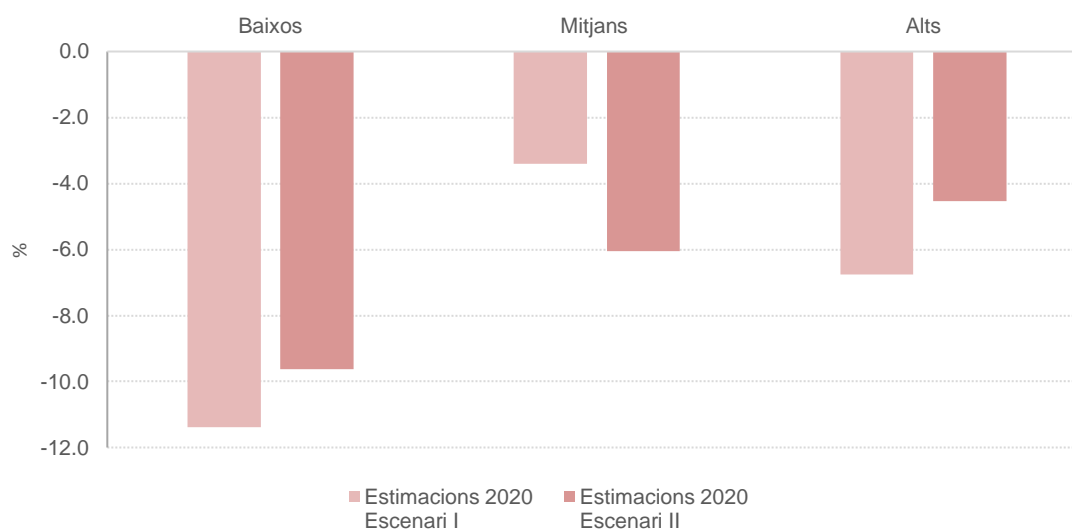
	2016-2017	2017-2018	2018-2019	Estimacions 2020 Escenari I	Estimacions 2020 Escenari II
De 0 a 17 anys	21.027,1	21.062,3	20.254	18.275	18.219
De 18 a 64 anys	22.381,8	22.875,5	23.205	21.063	20.807
De 65 anys i més anys	21.289,1	21.936,8	22.419	22.086	21.967
Total	21.927,2	22.390,7	22.569	20.834	20.639

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019; IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020.

La pèrdua d'ingressos respecte a la situació pre-covid no es produeix de manera homogènia en el conjunt de població. Són els infants amb ingressos baixos els que pateixen un descens més acusat. La reducció estimada en aquest cas és de fins l'11%, mentre que per la resta d'infants⁷ s'aproxima al 7%.

⁷ La població amb ingressos baixos compren la situada als decils 1, 2 i 3. La població amb ingressos mitjans la dels decils 4, 5, 6 i 7. Els tres darrers decils (8, 9 i 10) s'agrupen a la categoria d'ingressos alts.

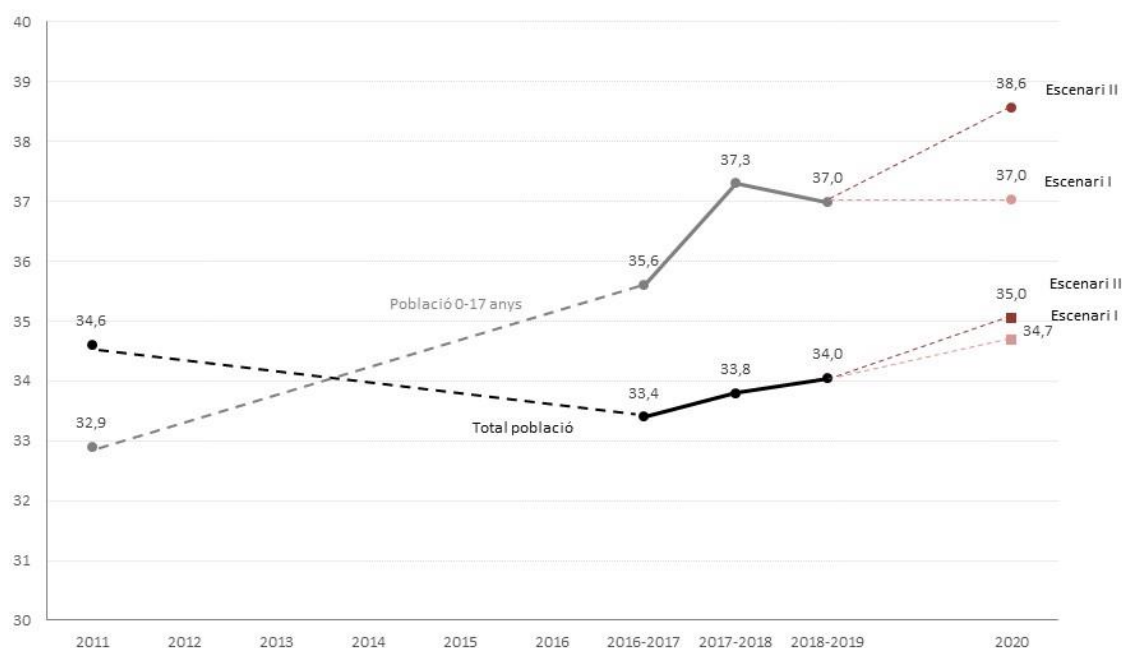
Gràfic 10. Variació percentual de la mitjana d'ingressos equivalents segons decils agrupats de renda del 2020 respecte 2018-2019 (%). Població 0-17 anys. Barcelona, 2020.

Font: IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020.

Aquest impacte diferencial es tradueix en un nou augment de la desigualtat entre els infants. Segons les estimacions realitzades per l'escenari II, el més pessimista, el coeficient de Gini experimenta un increment substancial, situant-se en 0,386 l'any 2020. De nou, és sobre els infants i els adolescents sobre els que s'estima un major eixamplament de la desigualtat econòmica (gràfic 11).

Gràfic 11. Índex de Gini. Població total i població 0-17 anys. Barcelona, 2011— 2020

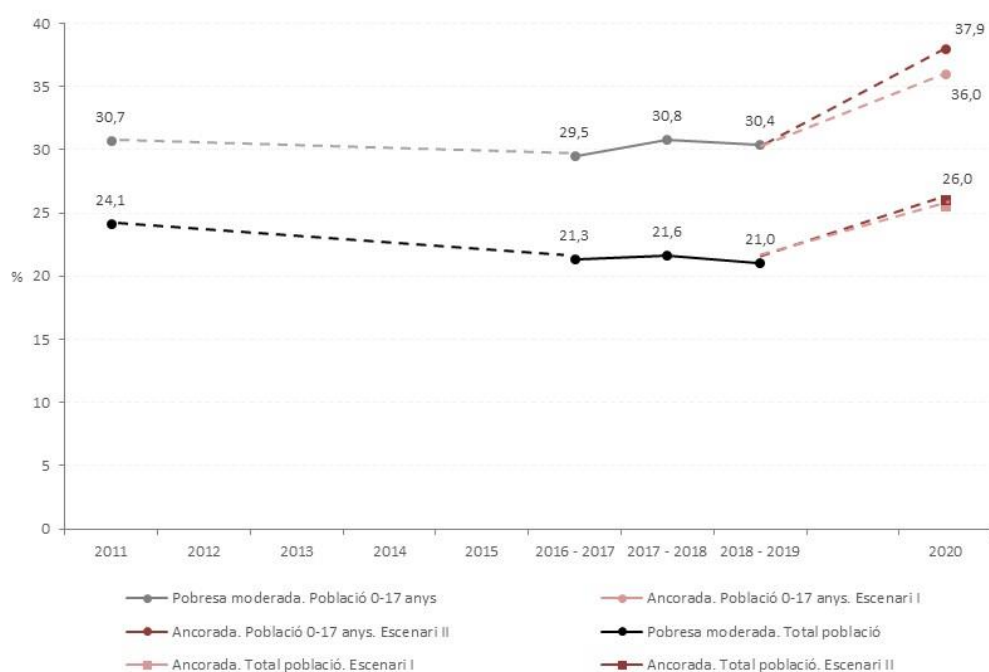
Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011; IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019; IERMB, Estimacions de renda escenari COVID-19, 2020.

L'increment estimat de la pobresa infantil a la ciutat de Barcelona també és rellevant. Per tal d'avaluar de forma neta la pobresa generada per l'actual crisi econòmica, s'ha calculat la taxa de risc de pobresa moderada amb el llindar ancorat en l'any 2018-2019 (gràfic 12). D'aquesta manera, el risc de pobresa es mesura tenint com a referència la situació socioeconòmica prèvia

a la pandèmia i es neutralitza l'efecte que pugui tenir en l'indicador l'alteració del llindar de risc de pobresa com a conseqüència de la reducció generalitzada dels ingressos⁸.

Segons les estimacions realitzades, la pobresa infantil moderada s'ha incrementat entre 6 i 8 punts percentuals respecte el moment previ a la pandèmia. Això significa un augment d'aproximadament el 25% i és lleugerament superior al que s'estima pel conjunt de la població de la ciutat (20%). Es comptabilitzen així entre 14.000 i 19.000 nous infants pobres. Tenint en compte que l'any 2018-2019 tres de cada deu infants ja es trobava en aquesta situació, la pobresa monetària en el context actual afectaria a més de 90.000 infants i adolescents de la ciutat. La taxa de pobresa extrema (30% mediana) pels infants augmenta gairebé fins al 14%, el que significa un augment de més de 3 punts percentuals respecte a 2018-2019. Aquest increment és més intens també que en el cas del conjunt de la població barcelonina.

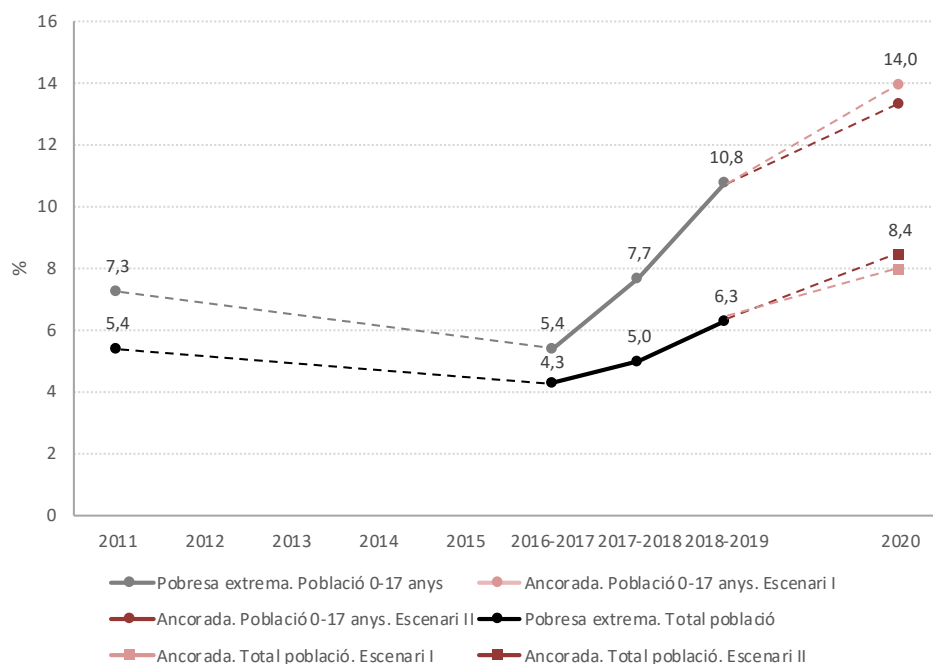
Gràfic 12. Taxa de risc de pobresa moderada i taxa de risc de pobresa moderada ancorada (2018-2019). Població total i població 0-17 anys. Barcelona, 2011 — 2020

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011; IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019; IERMB, Estimacions de renda escenari COVID-19, 2020.

⁸ Aquesta reducció d'ingressos implica una baixada de la mediana d'ingressos i, per tant, també del llindar de risc de pobresa, el qual s'estableix, en el cas de la pobresa moderada, en el 60% de la mediana de la distribució de la renda.

Gràfic 13. Taxa de risc de pobresa extrema i taxa de risc de pobresa extrema ancorada (2018-2019). Població total i població 0-17 anys. Barcelona, 2011 — 2020

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011; IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019; IERMB, Estimacions de renda escenari COVID-19, 2020.

A més pel que fa l'impacte que té a les rendes de les llars les despeses de l'habitatge, s'estima que en el context de pandèmia actual, la població infantil destina de mitjana entre el 28,5% i el 29,4% de la renda a cobrir aquests costos⁹, pràcticament entre 2 i 3 punts percentuals més que a l'escenari pre-covid. S'estima també que entre el 23% i el 30% dels infants i adolescents destinen més del 40% dels ingressos de la llar per mantenir l'habitatge. Xifres que agreujant encara més la situació socioeconòmica d'aquets segment de població respecte al conjunt de residents a Barcelona i que signifiquen un risc de vulnerabilitat residencial substancialment superior al registrat al context pre-covid.

Taula 3. Proporció de renda mitjana destinada a les despeses d'habitatge i taxa de sobrecàrrega (40%). Població total i població 0-17 anys. Barcelona, 2016-2017 — 2020

		2016-2017	2017-2018	2018-2019	2020 Escenari I	2020 Escenari II
Proporció mitjana renda	Població 0-17 anys	21,5	22,9	26,1	28,5	29,4
	Total població	21,6	22,5	23,1	25,5	25,7
Taxa de sobrecàrrega	Població 0-17 anys	15,2	17,1	18,4	23,1	30,7
	Total població	15,1	15,3	15,7	19,2	21,4

IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016-2017 — 2018-2019; IERMB, Estimacions de renda escenari COVID-19, 2020.

⁹ En aquestes estimacions les despeses d'habitatge es mantenen constants respecte les que es registraven l'any 2018-2019.

L'impacte socioeconòmic de la covid-19 sobre els infants de la ciutat:

- S'estima que en el context de pandèmia els ingressos equivalents dels infants i adolescents han patit una reducció del 10%. El descens és més acusat que el que es registra pel conjunt de la població.
- Major impacte sobre els infants i adolescents de rendes més baixes.
- Nou augment de la desigualtat d'ingressos entre els infants i adolescents de la ciutat.
- Es comptabilitzen entre 14.000 i 19.000 nous infants pobres a la ciutat.
- La vulnerabilitat residencial dels infants s'incrementa. S'estima que entre el 23% i el 30% dels infants pateixen sobrecàrrega de les despeses d'habitatge actualment.

3. La protecció social de la infància

Com s'esmentà amb anterioritat, la capacitat protectora de l'Estat de benestar espanyol vers els infants ha estat històricament molt limitada —tant en períodes de creixement econòmic com durant la Gran Recessió— i, en gran part, això explica els elevats nivells de pobresa infantil en relació a pràcticament tots els països que integren la Unió Europea.

En el context de pandèmia, s'anticipa un creixement de la pobresa infantil a la ciutat d'entre el 18% i el 25%. Però, quina és la protecció social que estan rebent actualment? Aquest apartat es dedica a quantificar la capacitat de protecció de l'anomenat "escut social" en el context de la pandèmia. Es tracta d'un conjunt de mesures de manteniment d'ingressos posades en marxa pel govern espanyol per tal de minimitzar els efectes socioeconòmics de la covid-19 i que és un dels aspectes fonamentals que diferencia la gestió de l'actual crisi econòmica respecte la de 2008. En clau també de protecció social vers la infància, s'analitzen altres polítiques posades en marxa des de l'àmbit local.

3.1 La protecció econòmica dels infants mitjançant les mesures extraordinàries de protecció dels llocs de treball.

L'impacte de la covid-19 sobre la renda de les famílies encara hauria estat molt més intens si no s'haguessin pres mesures extraordinàries de manteniment d'ingressos. En aquest sentit, els Expedients de Regulació de l'Ocupació (ERTOs) i les ajudes extraordinàries als autònoms posades en marxa a Espanya durant els primers mesos de la pandèmia estan jugant un paper de contenció fonamental en la situació actual. Mitjançant el mètode d'estimació presentat, s'ha construït un escenari 'hipotètic' que no contempla aquest paquet de mesures extraordinàries, de manera que es pot quantificar el seu efecte en termes de reducció de desigualtat i pobresa sobre el conjunt de la població de la ciutat i sobre els infants i adolescents en particular. Per tal de simplificar l'anàlisi, en aquest cas només s'ha incorporat la informació relativa a l'escenari II.

Taula 4. Índex de Gini i taxes de risc de pobresa moderada i extrema ancorada (2018-2019) abans i després de mesures de manteniment d'ingressos. Total població i població 0-17 anys. Barcelona, 2020 (escenari II)

		Abans ERTO i Ajuts Autònoms i IMV	Després ERTO i Ajuts Autònoms	% reducció ERTO i Ajuts Autònoms
Població 0-17 anys	Índex de Gini	41,9	38,7	-7,5
	Taxa de risc de pobresa moderada ancorada	46,7	37,9	-18,9
	Taxa de risc de pobresa extrema ancorada	21,0	13,5	-35,6
Total població	Índex de Gini	37,9	35,1	-7,3
	Taxa de risc de pobresa ancorada	33,6	26,0	-22,4
	Taxa de risc de pobresa extrema ancorada	13,7	8,5	-37,8

Font: IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020 (escenari II).

La primera columna de la taula (abans ERTO i Ajuts Autònoms i IMV) simula quina seria la situació si no s'haguessin aplicat les mesures de manteniment d'ingressos. En absència d'ERTOs i ajuts als autònoms, s'estima que l'índex de Gini entre els infants seria pràcticament del 42%, la pobresa moderada s'incrementaria fins el 46,7% i la pobresa extrema es duplicaria (21%). Els càlculs mostren que aquestes mesures estan reduint en un 7,5% de la desigualtat

d'ingressos entre els infants i els adolescents de la ciutat, pràcticament el 20% del risc de pobresa moderada i una mica més d'un terç de la pobresa extrema.

3.2 L'impacte de l'Ingrés Mínim Vital sobre les famílies amb infants

Un altra mesura activada a Espanya en el context de la pandèmia ha estat l'Ingrés Mínim Vital¹⁰ (IMV), un nou programa de rendes mínimes estatal que cobreix un dèficit històric del règim de benestar espanyol. Si bé es tractava d'una política planificada a quatre anys vista —per posar en marxa durant el curs de la legislatura del govern actual—, la situació sobrevinguda ha accelerat la seva implementació. Es tracta d'una prestació dirigida a preveure el risc de pobresa i exclusió social de les persones amb insuficiència de recursos econòmics per cobrir les seves necessitats bàsiques, posant així fi a l'anomalia de que Espanya fos pràcticament l'únic país de la Unió Europea sense un programa de garantia d'ingressos mínims d'àmbit estatal. El disseny de la mesura inclou aspectes innovadors pensats per ampliar la seva cobertura, com ara una condicionalitat laxa a mesures d'inserció i la compatibilitat amb ingressos laborals i rendes mínimes autonòmiques (Noguera, 2020).

No obstant, al voltant d'aquesta prestació sorgeixen encara alguns interrogants relacionats amb la protecció social de la infància. Una primera qüestió té a veure amb la idoneïtat de l'IMV per reduir l'elevada incidència de la pobresa infantil, tenint en compte que Espanya és un dels pocs països europeus que no compte amb una prestació universal per fill a càrrec. Per assegurar que l'IMV cobreixi a les famílies amb infants en situació de pobresa extrema, el govern ha optat per integrar les *Prestaciones por hijo a cargo* —existents d'ençà els anys noranta però modificades tot just l'any 2019— en la nova prestació. D'altre banda, segueix a l'espera de resolució la gestió de la complementarietat amb els programes de rendes mínimes de llarga trajectòria a la majoria de les comunitats autònomes espanyoles. En el cas concret de Catalunya, a les nombroses dificultats administratives que comporta dissenyar bé aquest encaix, s'afegeixen també d'altres de caire polític. Aquestes qüestions, sumades a l'enorme capacitat burocràtica que es requereix per donar resposta a l'allau d'expedients rebuts ençà la seva posada en marxa i que explicaria en part la lentitud amb la que s'estan resolent els expedients, ajuden a entendre l'escàs impacte que, de moment, està tenint aquesta nova prestació en termes de reducció de la pobresa i de la desigualtat a la ciutat.

D'acord amb les estimacions realitzades, l'IMV només està aconseguint amortir el 0,4% de la desigualtat i el 1,2% del risc de pobresa infantil extrema a Barcelona (taula 5). Es calcula una taxa de cobertura actual del 7,2% pels infants i del 6,3% pel conjunt de la població (taula 6).

¹⁰ Real Decreto-ley 20/2020, de 29 de mayo, por el que se establece el ingreso mínimo vital.

Taula 5. Índex de Gini i taxes de risc de pobresa moderada i extrema ancorada (2018-2019) abans i després de mesures de manteniment d'ingressos. Total població i població 0-17 anys. Barcelona, 2020 (escenari II)

		Abans ERTO i Ajuts Autònoms i IMV	Després ERTO i Ajuts Autònoms	Després ERTO, Ajuts Autònoms i IMV	% reducció IMV
Població 0-17 anys	Índex de Gini	41,9	38,7	38,6	-0,4
	Taxa de risc de pobresa moderada ancorada	46,7	37,9	37,9	0,0
	Taxa de risc de pobresa extrema ancorada	21,0	13,5	13,4	-1,2
Total població	Índex de Gini	37,9	35,1	35,1	-0,2
	Taxa de risc de pobresa ancorada	33,6	26,0	26,0	0,0
	Taxa de risc de pobresa extrema ancorada	13,7	8,5	8,4	-0,6

Font: IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020 (escenari II).

Taula 6. Població elegible i taxa de cobertura de l'IMV. Total població i població 0-17 anys. Barcelona, 2020 (escenari II)

	Abans IMV	Després IMV	Taxa de cobertura IMV
Població 0-17 anys	29.389	27.262	7,2
Total població	94.222	88.301	6,3

Font: IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020 (escenari II).

3.3 La protecció de la infància des de l'àmbit local

Els governs locals també poden oferir suport addicional a les polítiques adreçades a la infància de nivells administratius superiors. No obstant, sempre emmarcat en l'atenció d'urgència social que és l'espai competencial reservat als municipis en aquesta matèria. En el cas de l'Ajuntament de Barcelona, la prioritat política pels infants i adolescents en situació de pobresa, ja es va posar de manifest al desembre de 2014 amb l'aprovació d'un pla de rescat social que des d'aleshores ha estat vigent quatre anys consecutius i que arrel de la pandèmia s'ha integrat en un pla de xoc social més ampli. Es tracta de l'anomenat *Fons 0-16*. D'altra banda, els ajuts individuals de menjador als alumnes escolaritzats amb dificultats econòmiques forma part de les polítiques impulsades pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya des de ja fa uns anys (Síndic de Greuges, 2012). A la ciutat, el Consorci d'Educació de Barcelona és l'ens encarregat de gestionar aquests ajuts, finançats per la pròpia Generalitat, però complementats amb fons locals propis. A l'anàlisi de l'impacte de totes dues mesures sobre els infants en risc de pobresa es dediquen els següents apartats.

3.3.1 El Fons 0-16

Al desembre de l'any 2014, l'Ajuntament de Barcelona va aprovar un pla de rescat social que contemplava un fons d'ajut específic pels infants i els adolescents de la ciutat en risc de pobresa. Tot i que inicialment es dissenyà amb caràcter puntual per donar resposta a l'agreujament de la pobresa infantil en el context de la Gran Recessió, el cert és que des d'aleshores s'ha convocat any rere any (2015-2019). Malgrat que alguns criteris han anat variant al llarg de les successives convocatòries (Blasco i Todeschini, 2019), a grans trets es tracta d'un ajut extraordinari per cobrir les necessitats bàsiques de subsistència dels infants de 0 a 15 anys. A la convocatòria de l'any 2019, la quantia va ser de 100 € mensuals per a les famílies amb un fill/a, a la que s'afegien 75 € més en cas de haver-hi un segon fill/a i 50 € més a partir del tercer fill/a i successius. A les famílies monoparentals se les bonificà addicionalment amb 100 € mensuals. Durant l'any de referència de la convocatòria, només es podien gaudir d'aquests ajuts per un màxim de 8 mesos.

Els límits de renda familiar per accedir al *Fons 0-16* estan referenciats a l'Indicador de Renda de Sufficiència de Catalunya (IRSC). En concret, el llindar de renda màxima disponible per a la unitat

familiar mínima (un adult i un infant) es va establir en 1,5 vegades l'IRSC (11.951,60 € anuals). Aquest topall s'incrementava en una quantitat fixa de 2.987,89 € (0,25 vegades el topall de la unitat familiar mínima) per cada membre computable addicional (infant o adult). Tanmateix, es requereix d'una valoració social acreditativa. Això és, les persones beneficiàries de la convocatòria 2019 havien d'haver estat usuàries durant l'any previ i amb expedient obert als Serveis Socials del consistori.

En el marc ja de la pandèmia, el *Fons 0-16* s'ha integrat en un pla de xoc social més ampli que agrupa els ajuts econòmics a les famílies en situació de vulnerabilitat en un nou fons extraordinari d'emergència social. Aquesta nova prestació està destinada a satisfer les necessitats puntuals, urgents i bàsiques de subsistència i a minimitzar l'impacte de la crisi provocada per la pandèmia. Els criteris per poder ser beneficiaris són bastant similars al *Fons 0-16*: a) ser usuaris de serveis socials amb expedient obert arrel la nova situació (entre el 15 de març de 2020 i el 30 de juny de 2020) o que ja ho fossin l'any passat durant almenys tres mesos (entre l'1 de gener de 2019 i el 15 de març de 2020); b) haver rebut alguns dels ajuts (*Fons 0-16*, programa B-INCOME o algun altre ajut econòmic de l'Ajuntament de Barcelona durant el primer semestre de 2020 que hagi estat igual o superior a 150€) i c) tenir ingressos inferiors als mateixos topalls que estableix el *Fons 0-16*. Tanmateix, no es poden beneficiar d'aquest ajut, les persones que ja cobren la Renda Garantida de Ciutadania (RGC) o l'IMV. Les persones beneficiàries rebran entre 200 € i 475 € mensuals durant el segon semestre (entre 1.200 i 2.850 € en el semestre), depenent del nombre de membres de la unitat familiar i la renda de l'any 2019. Els diners es rebran a través de la targeta moneder Barcelona Solidària. Com a novetat en termes administratius, les persones que compleixin els requisits no hauran de fer cap sol·licitud per rebre la prestació, sinó que és la pròpia administració qui els notifica via SMS la condició de possibles beneficiaris perquè puguin culminar els tràmits telemàticament i obtenir la prestació.

Malgrat que fins al moment no es disposa de la informació sobre els beneficiaris finals, tot seguit es calcula la cobertura de l'ajut sobre la població infantil en risc de pobresa del 2019, així com en relació als escenaris de pobresa estimats per l'any 2020 a la ciutat. En la mesura que els infants que cobraren el *Fons 0-16* en la convocatòria 2019, són elegibles de manera directa per rebre aquest nou ajut, es treballa amb la hipòtesi que aquests siguin com a mínim els mateixos, a l'espera d'incorporar el nombre d'infants beneficiaris en risc de vulnerabilitat social sobrevinguda arrel la pandèmia.

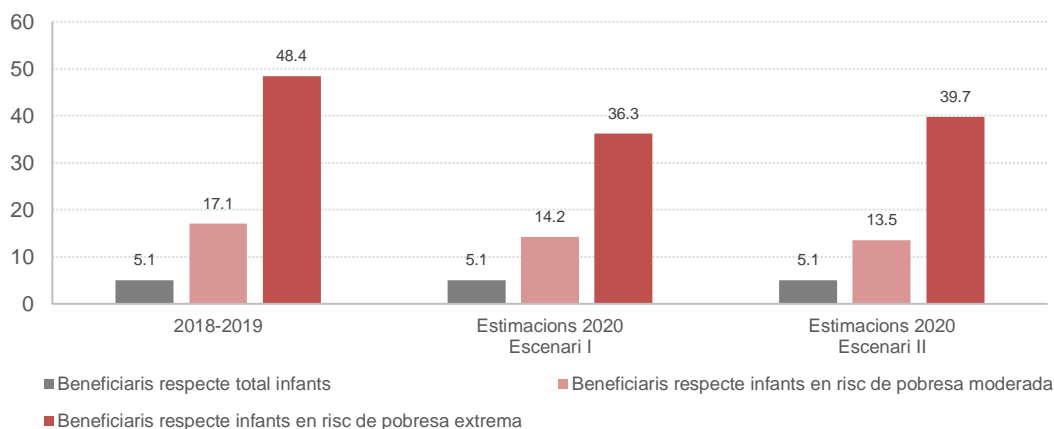
Pràcticament la meitat dels infants menors de 15 anys en risc de pobresa extrema de la ciutat (amb ingressos equivalents inferiors a 7.630,4 € per a les llars d'un adult i un infant) es beneficiaren l'any passat de l'ajut del consistori (gràfic 14). En canvi, la cobertura en relació al llinar de risc de pobresa moderada (amb ingressos equivalents inferiors a 15.260,7 € per a les llars d'un adult i un infant) es redueix al 17%. D'acord a les estimacions de pobresa per l'any 2020, la cobertura pels infants en pobresa extrema s'aproximaria al 40%, mentre que en el cas de la pobresa moderada seria del 14%.

Taula 7. Infants beneficiaris del Fons social 0-16 i infants en risc de pobresa segons diferents intensitats. Barcelona, 2019 — 2020.

	2019	Estimacions 2020 Escenari I	Estimacions 2020 Escenari II
Nombre infants 0-15 anys	224.375	224.375	224.375
Nombre d'infants perceptors Fons social 0-16	11.358	11.358	11.358
Infants en risc de pobresa moderada (60%) (milers de persones)	66,5	79,8	83,8
Infants en risc de pobresa extrema (30%) (milers de persones)	23,4	31,3	28,6

Font: Elaboració pròpia amb dades facilitades per l'Ajuntament de Barcelona, IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020

Gràfic 14. Cobertura del Fons Social 0-16 sobre els infants en risc de pobresa segons diferents intensitats. Barcelona, 2019 — 2020.

Font: Elaboració pròpia amb dades facilitades per l'Ajuntament de Barcelona, IERMB, Estimacions de renda escenari covid-19, 2020.

3.3.2 Les beques menjador

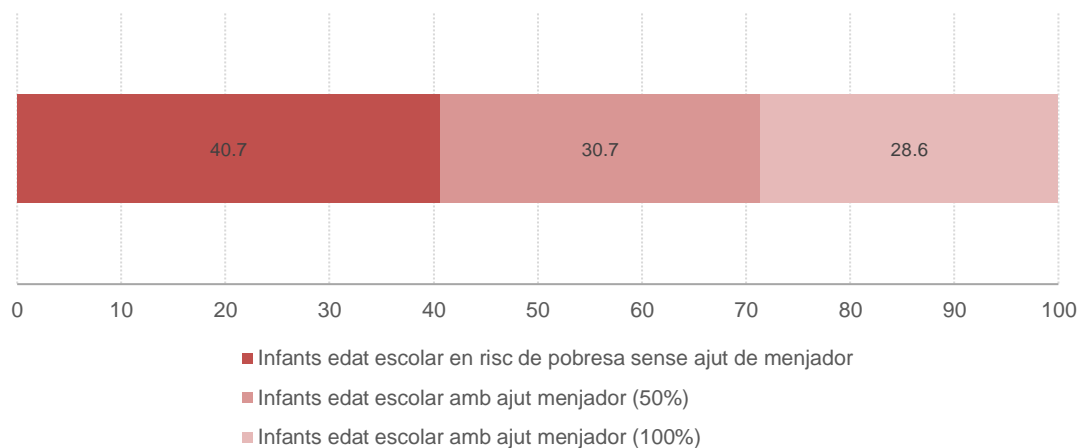
Els ajuts individuals de menjador, integrats des de fa anys en les polítiques del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, s'adrecen als infants i adolescents amb dificultats econòmiques d'ensenyaments d'educació infantil, primària i secundària obligatòria. A la ciutat de Barcelona, el Consorci d'Educació de Barcelona gestiona aquests ajuts complementant el finançament del govern autonòmic amb recursos propis que per exemple van permetre el curs 2019-2020 la concessió d'ofici de la beca extraordinària (la totalitat de l'import) als beneficiaris del Fons 0-16.

Es tracta d'ajuts d'abonament indirecte —el pagament es realitza al prestador del servei— garantits al 50% (preu màxim 3,10 €/dia) pels infants en unitats familiars per sota del llindar establert, i del 100% (6,20 €/dia) quan els ingressos estan per sota del 60% del llindar establert i presenten dificultats socials afegides (previ informe dels serveis socials bàsics). La relativa recent modificació de la normativa, principalment pel que fa a l'equiparació de les quanties d'elegibilitat al llindar de pobresa de Catalunya, permet una millor aproximació al fenomen de la pobresa infantil. No obstant, en tractar-se d'un únic llindar per tot Catalunya, els territoris amb rendes superiors com ara Barcelona compten d'inici amb un decalatge entre les necessitats de la població escolaritzada i la resposta pública.

Amb les dades de les beques concedides el darrer curs escolar, s'ha realitzat una aproximació del seu abast entre els infants en risc de pobresa de la ciutat. Així, pràcticament tres de cada deu van rebre una beca per la totalitat de l'import del menjador i en la mateixa proporció els que reberen l'ajut per la meitat de l'import (gràfic 15). No obstant, en arribar la pandèmia quatre de

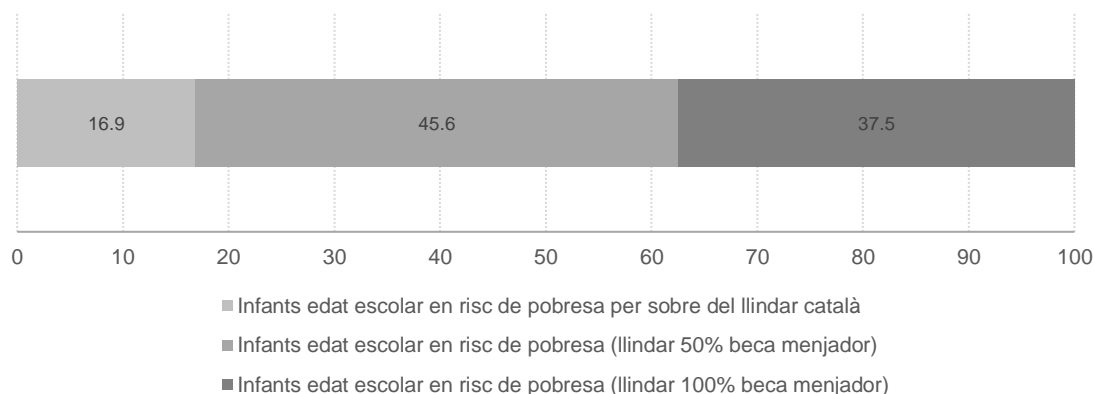
cada deu infants en edat escolar (uns 21.900) que vivien per sota del llindar de pobresa de Barcelona no tenien dret a menjars escolars gratuïts. Una part d'aquests no complirien els criteris d'elegibilitat en superar el llindar d'ingressos establert per a ser beneficiari (el decalatge del que es parlava anteriorment entre el llindar de Barcelona i el llindar català), però d'altres infants no coberts sí estarien inicialment per sota dels ingressos màxims, tant per obtenir les beques del 50% com les que asseguren la gratuïtat (gràfic 16). Aquesta desprotecció podria estar també a l'origen de l'elevat nombre d'ajuts en concepte d'alimentació que el consistori ha atorgat d'ençà l'inici de la pandèmia.

Gràfic 15. Infants de 3 a 15 anys en risc de pobresa segons si són beneficiaris d'un ajut de menjador i tipus. Barcelona, curs 2019-2020.

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2018-2019 i elaboració pròpia amb dades del Consorci d'Educació de Barcelona.

Gràfic 16. Infants de 3 a 15 anys en risc de pobresa segons els llindars definits en la normativa dels ajuts de menjador. Barcelona, curs 2019-2020.

Font: IERMB i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2018-2019.

La protecció social de la infància:

- Les mesures extraordinàries de manteniment d'ingressos (ERTO i ajuts a autònoms) estan tenint un fort impacte en la contenció de la pobresa infantil. S'estima aquest impacte en la reducció del 35% de la pobresa infantil extrema a la ciutat de Barcelona.
- L'IMV de moment ofereix una protecció social molt limitada. Es calcula que 27.000 infants de Barcelona no gaudirien d'aquesta protecció malgrat complir els criteris de renda establerts.
- Les competències dels governs locals vers la reducció de la pobresa infantil són limitades.
- El *Fons 0-16* va cobrir l'any passat a la meitat dels infants en risc de pobresa extrema.
- En arribà la pandèmia quatre de cada deu infants pobres en edat escolar no gaudia de beques de menjador.

Conclusions

Les mesures adoptades per combatre la crisi sanitària de la covid-19 quan tot just s'iniciava l'any 2020 han tingut un fort impacte sobre l'economia mundial en forma de recessió. A Espanya, el cop previst supera al d'altres països del seu entorn (OCDE, 2020) amb repercussions greus en termes de pobresa i desigualtat social. Malauradament plou sobre mullat pels més desfavorits. L'escenari previ a la pandèmia encara estava marcat per l'elevada incidència de la pobresa monetària, la cronificació de les formes de pobresa més severes i l'enquistament de la desigualtat social (Ayala, Cantó, Martínez, Navarro i Romaguera, 2018; Fundación FOESSA, 2019). La situació de partida dels infants i adolescents recull tots els elements anteriors. A Barcelona, tres de cada deu viuen per sota el llindar de pobresa (i un de cada deu en pobresa extrema) i els nivells de desigualtat registrats als darrers anys, a més de ser superiors als del conjunt de la població, s'emmarquen en una tendència creixent. La insuficiència d'ingressos es tradueix en una major vulnerabilitat residencial, en dèficits alimentaris i en privacions materials de caire tecnològic que en un context de confinament domiciliari com el viscut els darrers mesos dificulta encara més garantir el benestar dels infants.

Les estimacions realitzades per l'any 2020 apunten que els infants i adolescents de la ciutat estant sent un dels col·lectius més afectats per la pandèmia. La caiguda d'ingressos projectada se xifra entre el 8% i el 9%, mentre que pel conjunt de la població aquesta caiguda és més moderada. A l'escenari covid es comptabilitzen entre 14.000 i 19.000 nous infants pobres que sumen als aproximadament 78.200 que ja vivien sota el llindar de pobresa. En la mesura que l'impacte de la covid-19 no és igual per tots els infants, s'estima un augment de la bretxa de desigualtat (fins el 0,38). Amb la caiguda de rendes projectada, l'estrès econòmic derivat del desajust entre els ingressos disponibles i les despeses destinades a l'habitatge afecta entre al 23% i el 30% dels infants.

Certament, la crisi econòmica i social derivada de la pandèmia s'afronta amb més eines que l'anterior recessió. En aquest sentit, les mesures extraordinàries de manteniment dels ingressos i de protecció dels llocs de treball, constitueixen el principal instrument per reduir l'augment de la pobresa infantil, ja que l'ocupació dels progenitors continua sent la protecció més eficaç (OCDE, 2018). S'estima que els ERTOS i les mesures anàlogues pel règim d'autònoms, han contingut el risc de pobresa extrema dels infants en un 35%. No obstant, es tracta d'un paquet de mesures limitat en el temps que encara està per veure fins quan es podrà mantenir i que no pot amagar la necessitat de polítiques de naturalesa estructural.

El desplegament de l'IMV ha de jugar aquest paper en les formes de pobresa extrema i l'encaix amb la Renda Garantida de Ciutadania s'ha de convertir en una oportunitat per ampliar la cobertura i la intensitat de protecció. Malgrat que les dificultats administratives que han de permetre la compatibilitat entre ambdues prestacions són nombroses, també hi cal una bona dosis de voluntat política. Si des dels nivells administratius superiors no s'aconsegueix implementar un sistema de protecció de rendes efectiu i garantista per la infància, difícilment els governs locals podran donar una resposta ni tan sols completa a l'atenció de la urgència social. En aquest sentit, els ens locals són claus per complementar l'assistència estatal i autonòmica i adaptar-ne el suport a les necessitats del municipi. Afrontar els reptes de la covid-19 de manera efectiva requereix de tots els nivells d'acció política però, sobretot, exigeix la capacitat d'entomar els dèficits ja presents. Dissortadament sobre la infància se n'acumulen.

Bibliografia

- Alto Comisionado contra la pobreza infantil (2019). "Obesidad infantil y desigualdad de renta". *Documento breve*, 13.
- Alto Comisionado contra la pobreza infantil (2020). "Brecha digital y pobreza infantil". Documento breve, 14.
- Ayala, L., Cantó, O., Martínez, R., Navarro, C. i Romaguera M. (2018). *Necesidades sociales en España: bienestar económico y material*. Barcelona: Obra Social "La Caixa".
- Ayala Cañón, L., Cantó, O., Martínez López, R., Navarro Ruiz, C. i Romaguera de la Cruz, M. (2020). *Análisis de las necesidades sociales de la infancia*. Palma: Observatorio social de "La Caixa".
- Ayllón, S. (2017). "Growing up in Poverty: Children and the Great Recession in Spain". A , B. Cantillon, Y. Chzhen, S. Handa i B. Nolan (Eds.) *Children of Austerity: Impact of the Great Recession on child poverty in rich countries*. New York: United Nations Children's Fund and Oxford University Press.
- Blasco, J. i Todeschini, F. A. (2019). *Avaluació del Fons Extraordinari per Ajuts d' Urgència Social de l' Ajuntament de Barcelona 2017 i 2018. Informe definitiu*. Barcelona: Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques.
- Carabaña, J. i Salido, O. (2014). "Ciclo económico y pobreza infantil : la perspectiva de la pobreza anclada". *Panorama Social*, 20, pp. 37–51.
- Esping-Andersen, G. (2016). *Families in the 21st Century*. HKCER Letters: SNS Förlag.
- Fernández, G. (Coord.), Aguilar, M., Arriba, A., Ayala, L. i Zalakain, J. (2015). *Hacia un sistema más inclusivo de garantía de rentas en España: diferentes alternativas de desarrollo*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Flaquer, L., Almeda, E. i Navarro-Varas, L. (2006). *Monoparentalitat i infància*. Colecció Estudis Socials, 20. Barcelona: Fundació "La Caixa".
- Fundación FOESSA (2019). *VIII Informe sobre exclusión social y desarrollo social en España*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Marí-Klose, P., i Marí-Klose, M. (2012). *Crisi i pobresa infantil a Catalunya*. Barcelona: Unicef.
- Morgan, K., Melendez-Torres, G. J., Bond, A., Hawkins, J., Hewitt, G., Murphy, S. i Moore, G. (2019). "Socio-economic inequalities in adolescent summer holiday experiences, and mental wellbeing on return to school: Analysis of the school health research network/health behaviour in school-aged children survey in wales". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(7).
- Navarro-Varas, L., Porcel, S., Cruz, I. i Pruna, M. (2018). *Pobresa i infàncies desiguals a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Noguera, J.A. (2020, 29 de maig). Ingreso mínimo vital: un avance histórico. *Agenda Pública*. <http://agendapublica.elpais.com/ingreso-minimo-vital-un-avance-historico/>
- OECD (2018), Poor children in rich countries: why we need policy action, OECD, <http://www.oecd.org/social/family/Poor-children-in-rich-countries-Policy-brief-2018.pdf>.
- OECD (2019). *Changing the Odds for Vulnerable Children: Building Opportunities and Resilience*. Paris: OECD Publications.
- OECD. (2020). *Combatting COVID-19's effect on children*. Paris: OECD Publications.
- OCDE (2020). *OECD Economic Outlook, Volume 2020 Issue 1*. Paris: OECD Publications.
- Porcel, S., Antón-Alonso, F., Sánchez, A. i Cruz, I. (2019). *Infàncies i habitatge: sobrecostos, gentrificació i emergència habitacional a Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Síndic de Greuges de Catalunya. (2012). *Informe sobre la pobresa infantil a Catalunya*. Barcelona: Síndic de Greuges de Catalunya.

Van Lancker, W. i Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5(5), pp. 243–244.

**Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de
Barcelona**

Universitat Autònoma de Barcelona (Campus de Bellaterra)

Plaça del Coneixement, edifici MRA, planta 2

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)

iermb@uab.cat